

JULIA DZIWOKI

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie
<https://orcid.org/0000-0002-3558-5251>

FRANCISZEK SOBALSKI (27 WRZEŚNIA 1928 – 20 GRUDNIA 2023)

Urodził się we wsi Krasice w powiecie częstochowskim, w rodzinie rolnika Franciszka i Władysławy z domu Kondera. Był jedynakiem. Edukację w szkole powszechnej rozpoczął w wieku 7 lat w rodzinnej miejscowości, a kontynuował naukę w klasach czwartej i piątej w Mokrzeszy – sąsiedniej miejscowości.

Po zakończeniu wojny, w 1945 r. podjął dalszą naukę w Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych w Częstochowie. Następnie przeniósł się do Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Henryka Sienkiewicza w Częstochowie, gdzie w 1947 r. zdał tzw. małą maturę.

Przez kolejne dwa lata uczęszczał do klasy humanistycznej w Liceum im. Romualda Traugutta w Częstochowie i tam otrzymał świadectwo dojrzałości w dniu 25 czerwca 1949 r.

Edukację kontynuował najpierw na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jednak po trzech semestrach, w 1951 r. przeniósł się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie studiował historię ze specjalnością archiwistyczną. Zajęcia z zakresu archiwistyki prowadzone były przez prof. dr. Mariana Friedberga i prof. dr. Józefa Mitkowskiego. Praktykę archiwalną odbył w sierpniu 1953 r. w Wojewódzkim Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Pracę magisterką napisał pod kierunkiem prof. dr. Romana Gródeczkiego, a dyplom magistra historii uzyskał 7 marca 1955 r.

Doktorem nauk humanistycznych został 8 czerwca 1967 r. na podstawie złożenia egzaminów i przedstawieniu rozprawy doktorskiej pt. *Rozwój przemysłu w Częstochowie w latach 1882–1900*, którą napisał pod kierunkiem prof. dr. Gryzeldy Missalowej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego.

W 1968 roku ukończył roczne Studium Uaktualnienia Wiedzy w zakresie prawa państwowego, administracyjnego oraz historii państwa i prawa polskiego zorganizowane przez Archiwum Państwowe Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego.

Po studiach, zgodnie z nakazem pracy, w dniu 1 marca 1955 r. rozpoczął aktywność zawodową w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Krakowie na stanowisku radcy do spraw archiwalnych. Ze względu na sytuację rodzinną w 1956 r. przeniósł się do Powiatowego Archiwum Państwowego w Częstochowie

i w tym samym okresie pełnił dodatkowo funkcję kierownika Powiatowego Archiwum Państwowego w Zawierciu, gdzie dojeżdżał dwa razy w tygodniu. Od lutego 1958 r. do stycznia 1976 r. był kierownikiem Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział Terenowy w Częstochowie. Natomiast w latach 1976–1989 był dyrektorem Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Częstochowie. Od 1 maja 1966 r. zatrudniony był jako adiunkt naukowo-badawczy, a od 1 października 1985 r. na stanowisku adiunkta. Na emeryturę przeszedł dnia 1 kwietnia 1994 r.

W latach 1996–1998 przez trzy semestry prowadził zajęcia dydaktyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie (obecnie Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie) na Wydziale Filologiczno-Historycznym z zakresu archiwistyki na studiach dziennych i zaocznych.

Franciszek Sobalski w uzasadnieniu do wniosku o zatwierdzenie kandydata na stanowisko dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Częstochowie otrzymał następującą charakterystykę: „[...] Obowiązki zawodowe pełni sumiennie z dużym poczuciem odpowiedzialności. Kierowane przez dr. F. Sobalskiego archiwum częstochowskie ma poważne osiągnięcia w zakresie opracowywania zasobu archiwalnego oraz nadzoru nad archiwami zakładowymi. Dr Franciszek zaangażowany jest ponadto w życie naukowe i popularyzację historii regionu częstochowskiego. Posiada poważny dorobek naukowy w dziedzinie historii gospodarczej regionu [...]”.

W czasie 40-letniej pracy dr. Franciszka Sobalskiego w Archiwum Państwowym w Częstochowie ciągłym problemem były trudności lokalowe i kilkukrotne zmiany siedziby. Mimo tego dr F. Sobalski regularnie przejmował akta administracji państwowej, samorządowej (np. urzędu stanu cywilnego, sądów) oraz gospodarcze (np. Centralnego Zarządu Kopalnictwa Rud Żelaza w Częstochowie z lat 1945–1958 i wielu przedsiębiorstw przemysłowych, a zwłaszcza przemysłu włókienniczego) z terenu należącego do archiwum.

Opracowano i zinwentaryzowano zespół Akta miasta Częstochowy z lat 1759–1945 (109 metrów bieżących akt), który był największy i bardzo istotny zwłaszcza dla regionalistów i naukowców badających dzieje Częstochowy i regionu częstochowskiego. Tym samym została stworzona podstawowa baza źródłowa dla badań naukowych.

Wyniki inwentaryzacji dla ułatwienia badań naukowych F. Sobalski opracował i wydał następujące publikacje: *Z dziejów częstochowskiego archiwum (1924–1984)*, „Archeion”, t. LXXXIV, 1988; *Archiwum Państwowe w Częstochowie. Materiały do przewodnika po zasobie archiwalnym*, „Ziemia Częstochowska” 1984, t. XIV; *Dzieje Częstochowy i województwa częstochowskiego. Informator o materiałach w archiwach państwowych*, „Ziemia Częstochowska” 1992, t. XX; *Dawne Archiwum Miejskie Częstochowy*, Częstochowa 2005. Z innych można wymienić publikację pt. *Materiały archiwalne dotyczące Częstochowskiej Rady Delegatów Robotniczych w r. 1918–1919*, „Teki Archiwalne” 1968, t. XI.

Franciszek Sobalski miał również szeroki zakres zainteresowań badawczych i stąd pozostawił bardzo pokaźny dorobek naukowy oraz ponad 200 publikacji. Początkowo prowadził badania z zakresu historii państwa i prawa polskiego na przykładzie Ziemi Łęczyckiej, publikując: *Jeszcze o dacie powstania statutu warckiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” t. VII, 2, pod red. Michała Sczanieckiego, Poznań 1955; *Constitutiones Lancienses i uchwały łąkoszyńskie o zbiegostwie*

i prawie wychodu chłopów, „Czasopismo Prawno-Historyczne” t. IX, 2, pod red. Michała Szanieckiego, Poznań 1957.

Oczywiście główny nurt pracy naukowej dr. F. Sobalskiego koncentrował się wokół dziejów Częstochowy i regionu. Brał udział w zbiorowych opracowaniach monograficznych: *Dzieje Częstochowy od zarania do czasów współczesnych*, pod red. Stefana Krakowskiego, Katowice 1964; *Powiat częstochowski. Szkice monograficzne*, pod red. Mieczysława Stańczyka, *Ziemia Częstochowska*, t. X, Częstochowa 1974; *Województwo częstochowskie. Szkice monograficzne o rozwoju społeczno-gospodarczym*, pod red. Mieczysława Stańczyka, *Ziemia Częstochowska*, t. XII, Częstochowa 1978; 4-tomowa monografia *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 2, pod red. Ryszarda Kołodziejczyka, Częstochowa 2005; t. 3, pod red. Ryszarda Szweda, Częstochowa 2006; a ponadto: *Kłobuck. Dzieje miasta i gminy (do roku 1939)*, pod red. Feliksa Kiryka, Kraków 1998; *Kłobuck. Dzieje miasta i gminy (1939–2009)*, pod red. Włodzimierza Suleji, Wrocław 2010. Należy podkreślić rangę publikacji F. Sobalskiego *Przemysł częstochowski (1882–1914)*, Częstochowa 2009.

W okresie studiów na UJ w Krakowie był członkiem Zrzeszenia Studentów Polskich. Po rozpoczęciu pracy zawodowej wstąpił do Związku Zawodowego Pracowników Kultury.

Od 1965 r. należał do Stowarzyszenia Archiwistów Polskich Oddział w Katowicach. Od 2005 r. był członkiem SAP Oddział w Częstochowie. W uznaniu zasług dla częstochowskiej archiwistyki Uchwałą XVI Krajowego Zjazdu Delegatów, który odbył się w Łodzi w dniach 9–10 września 2022 r., przyznano dr. Franciszkowi Sobalskiemu godność członka honorowego.

Do Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Częstochowie dr Sobalski należał od 1956 r. Z okazji jubileuszu 100-lecia istnienia Polskiego Towarzystwa Historycznego (1886–1986) Zarząd Główny przyznał mu „Dyplom jubileuszowy za długoletnią ofiarną pracę na rzecz Towarzystwa i dobra polskiej nauki historycznej”.

Był członkiem założycielem i wiceprezesem częstochowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego.

W 1957 r. został członkiem Towarzystwa Popierania Kultury Regionalnej w Częstochowie. W 1979 r. towarzystwo to przekształciło się w Częstochowskie Towarzystwo Naukowe. W latach 1959–2009 był członkiem Zarządu Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego. W 2009 r. nadano mu tytuł Członka Honorowego Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego.

Za swoją działalność 11 maja 1966 r. otrzymał Srebrną Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego za całokształt działalności kulturalno-oświatowej w Częstochowie. Dnia 6 maja 1972 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką za Zasługi dla Archiwistyki, Odznaką za Zasługi dla Województwa Częstochowskiego.

29 listopada 1984 r. otrzymał z rąk wojewody opolskiego dr. inż. Kazimierza Dzierżana Nagrodę im. Karola Miarki „Za wybitny dorobek kulturotwórczy i działalność społeczną wzbogacającą wartości kultury regionu i kraju”.

W 1958 r. zawarł związek małżeński z Kazimierą. Z tego związku miał dwóch synów: Tomasza (1959) oraz Pawła (1962).

Zmarł 20 grudnia 2023 r. w Częstochowie. Pochowany został na cmentarzu w Krasicach pod Mstowem.